

Recensie concert #1

Het Vaderland maandag 6 november 1916

KUNST- EN LETTERNIEUWS

DIRK SCHÄFER.

Eerste concert.

Hoe het was bij Schäfer in de Diligentia-zaal, die de pianist zoo terecht in half-licht laat? Half-vol de zaal, gevuld de galerijen. Schande. Waar bleven bijv. (behalve de uitzonderingen) de best gesitueerden zoowel op den maatschappelijken als op den paedagogisch-artistieken ladder? Maar 't zal niet zoo blijven, daar zijn we zeker van. Let maar eens op den laatsten avond.

Men kon een speld hooren vallen, zoo aandachtig luisterde men op dezen middag van heel intieme muziek. Het verleden leefde in het heden, en wij-van-heden leefden als 't ware in het heden-van-'t-verleden. Dit te bewerken, is de toovermacht van slechts enkelen. En alleen van dien „selbstlosen" kunstenaar, die evenveel wijsheid als ge-

voelswarmte bezit. Schäfer was altijd een van die pianisten, die met Cyrano kunnen zeggen: moi, c'est moralement que l'ai mes élégances, die eveneens zijn: „empanach d'indépendance et de franchise".

Wat Schäfer reeds dezen middag, zoowel klavier- als mnemotechnisch, uit den geest als uit de psyche, heeft gegeven, wekt gelijkelijk eerbied en dankbaarheid.

Zooals Schäfer uit een onoverzienbare klavierliteratuur maar hier en daar een greep kan doen voor zijn zes avonden (te Amsterdam waren het er elf), zoo kan ik hier slechts een vogelvlucht-overzicht geven van dit eerste program.

St begon met den aanvang der 18de eeuw, waarin luit en klavier om den voorrang der huisinstrumenten streden; waarin ook de aanwending der gelijkzwevende temperatuur groote perspectieven (modulatie, d.i. psychische differentieering) opendé.

Recensie concert #1 (vervolg)

Het Vaderland maandag 6 november 1916

a. Wilhelm Friedemann Bach, de oudste zoon van J. S. met een Capriccio. Grillig niet zoozeer in den geest, als in de verbinding van driewerf ongelijksoortigs: een toccata, een grave-pathetiek, en een fuga met een peinzend thema (een merkwaardig thema, dat door de eeuwen stand houdt: de Bachen, Beethoven, Schumann, Saint-Saëns, Brahms). Eigenaardig, zooals de fuga's van dezen Bach een mixtum vertoonen van genialiteit en scholastiek. Ongelooflijk, zooals S. het werk (overgang van strengere contrapunctiek in vrije klavierstijl) temperamentvol, mild-trotsch, soms mystiek leven, inblies.

b. Karel Philipp Emanuel, tweede zoon, met vier schetsjes: la Xenophone, la Sybille, les langueurs tendres, la complaisante; alle kleine, zachtaardige medaillon-portretjes (meestal van bepaalde personen, al of niet met bijnamen, zooals hier op onlangs La poplinière, Mareuil, enz.)

Het eerste (n.b. in des), een kalm, melodisch driestemmig satzje, zou van Gluck kunnen zijn, ware er niet even de fijne chromatisch (die van den vader stamt). Een zekere vrouwelijk-zachtmoedige, philosophische rust (Xénophone) heerscht er. La Sybille heeft een fijne, dolce weemoedighedsglimlach, een soort overgevoeligheid, terwijl de (tweestemmige smachtende klachtjes van Les langueurs tendres, even voornaamgereserveerd geuit als diep gevoeld zijn; terwijl La vompaisante van een neerbuigende herinnerlijkheid wil zijn. De schoone is ook blijkbaar wel eens coquet en toornig.

Zachtzinniger en levenswaarder portretteur aan S. bestaat er niet.

Johann Churstoff Bach, de Bükeburger, met een Rondeau. Type van vervlaking in koel c-dur; thematisch bijna niets, figuratief (meest tweestemmig) veel; dynamische afwisseling van 't zelfde. Toch, zooals door S. gespeeld, behoorlijke leegheid, of leege bekoorlijkheid (Weber).

Recensie concert #1 (vervolg)

Het Vaderland maandag 6 november 1916

Met welk een schitterende en geeskrachtige virtuositeit S. deze sonates speelt, is niet te beschrijven. Evenmin als de tijdsuggestie, die hij bij die Bach's, maar nog bij de Franschen, wist op te roepen. Zooals zijn oneindig schakeeringrijk toucher de toon zilverigklein, blank of vol, diep of schemerig weet te houden, zooals hij alle ornamentiek tot absoluut noodzakelijke en mek-die verrijkende schoonheden weet om te tooveren (vooral bij de Franschen, en bij ieder weer zoo anders), men moet het getoord hebben, om de schoonheid ervan te beëffen. En dan te weten, hoe lastig al die ornamenten zijn!

Uit den kleinen mignon-achtige Beethoven, een prachtinstrument, hebben we nooit eerder verscheidenen klankjuwelen te voorschijn hooren tooveren.

g. Händel: Fantasie. Of daar de Italianen ook nog in huisden. Strak, jong-energiek thema; in alle sequenzen toch temperament en phantasie, hoewel breedsprakig en vlak van diatoniek.

h. Haydn: Sonate. Al driedeelig. Het bewegings-element der Italianen (als zoodanig) nog nummer één, gultig en leutig lok-schuddend, jongensachtig, uitgelaten vroolijk in de levendige satzen. De linkerhand bij Haydn veelal bijlooper. Het Largo-intermezzo, quasi-tragisch d-moll, door Schäfer wonderlijk verdiept.

i. Mozart. Jammer, geen Sonate. Enkel de Dupont-menuet-varianties. Geen Es-dur symphonie Mozart, maar edel-virtuose, rijkgetinte, gracieuse rococo geest, half lucht-hartigheid, half diepere ernst; naar den jongen Beethoven wijzend. En hoe blank, hoe opgewekt speelde S. deze Mozart en Haydn. Een weelde, niet te vergeten.

De eenige opmerking, die ik „ten nadeele” van S. zou willen maken, is, dat me enkele der snelle tempi wat overdreven voorkwamen.

Zoo is deze eerste middag achter den rug. Welk een genot, welk een voorrecht, wat een held en — welk een eenvoud!

De toejuichingen bewezen, dat ieder er zoo over dacht!

A. d. W.

KUNST EN LETTEREN.

Dirk Schäfer.

Met eenige nummers uit de 2e Engelsche Suite van Bach, opende Dirk Schäfer zijn tweede historische klavier-recital, waarvan trouwens het eerste program-deel geheel aan Bach gewijd was, want er volgde nog een Prélude en Fuga en de aria Con XXX variazioni, die, omdat ze op bestelling van graaf Kaiserling, Russisch gezant bij het Saksische hof, waren gecomponeerd, die ze voor zijn privé-pianist Goldberg bestemde en er den componist behalve een gouden beker, 100 Louis d'or voor betaalde, Goldberg-variatiën bijgenaamd worden.

Deze variatiën zijn ieder voor zich kunststukken, men treft er canons in van allerhande soort, werk waarvoor de deskundige eerbied heeft, maar voor een concert-uitvoering eigenlijk niet geschikt zijn, ze zijn er feitelijk te intiem voor. Maar Schäfer geeft „historische” concerten en dan zijn ze op dien grond toch wel weer op hun plaats. In alle geval is het aandurven en zoo ten einde brengen van zulk een taak niet hoog genoeg te waardeeren, het wil wat zeggen deze dertig variatiën uit het hoofd — en hoe? — te spelen.

Ook de voorafgaande stukken speelde Schäfer bewonderenswaardig op een gesloten kleinen concertvleugel van Bechstein; deze Bach-werken worden door hem in een doorgaans zeer gedempten toon voorgedragen, dien hij natuurlijk meer in overeenstemming met dergelijke muziek acht en waarmede men zich zeer goed vereenigen kon.

Recensie concert #2 (vervolg)

Haagsche Courant zaterdag 9 december 1916

Na de pauze kregen we de Sonate, die als ondertitel heeft „Grosse Sonate für das Hammer-Klavier“, waarmede Beethoven wilde aantoonen, dat zij bestemd was om op een piano met hamer-mechaniek te worden gespeeld. Voor deze Sonate was een* groote concertvleugel van Bechstein op het podium, waarvan de geweldige kracht bleek, toen Schäfer het begin motief, dat oer-krachtig is, er uit „hamerde“.

Deze Sonate is onder de laatsten de geweldigste, zoowel wat omvang als inhoud aangaat, Bülow noemde ze de negende symphonie der sonaten.

Slechts weinige pianisten durven die laatste sonate, vooral deze, aan; sedert Bülow er evenwel „propaganda“ voor maakte, krijgt men ze af en toe te hooren, maar... alleen van de allergrootste klavierhelden.

Anderen moeten er ook maar liever afblijven, want inzonderheid het laatste deel, de slot-fuga, kan alleen door een titaan beheerscht worden. En ook dan is er nog weinig van te genieten, inderdaad is deze Fuga bijna niet toegankelijk, al wordt ze ook nog zoo meesterlijk als door Schäfer gespeeld.

Van de andere deelen, met name van het Adagio, viel daarentegen veel te genieten, een genot dat Schäfer mogelijk maakte door zijn eminente voordracht.

Vol bewondering kunnen wij aan dezen avond terug denken en er den waarlijk grooten kunstenaar dankbaar voor zijn.

Het vrij talrijke publiek — de zaal had voller moeten zijn — toonde door levendigen bijval te schenken, daarvan door-drongen te zijn.

Recensie concert #3

De telegraaf zaterdag 20 januari 1917

Dirk Schäfer.

Men seint ons uit Den Haag:

Schäfer heeft hedenavond, op het derde concert van zijn historische reeks, een vijftal sonaten van Beethoven gespeeld en het valt moeilijk, nieuwe woorden van lof te vinden om dit onvergetelijk spel te kenschetsen. Alzijdig is Schäfer, maar wellicht staat toch zijn Beethoven van al zijn bewonderenswaardige praestaties het hoogst.

Met Op. 2 no. 3 begonnen — hoe fijn-tintelend werd niet het scherzo, hoe innig bekorlijk het slot-allegro weergegeven — bereikte Schäfer vóór de pauze een hoogtepunt met de sonate Op. 22, waarin al de schone qualiteiten van zijn spel wel schenen te culmineeren. De sonate Op. 54 werd na de pauze door de Waldstein (53) gevolgd. Het fondo (Allegro moderato) speelde Schäfer met verwijding van alle uiterlijke virtuositeit, waartoe het zoo licht verleidt, en met prachtige halve tinten, die de uitvoering tot een zeer bijzonder genot maakten. Tot slot Op. 109, waarin Beethoven zich op het hoogtepunt van zijn kunnen toont. Er is wel moeilijk schooner vertolking te geven van de zoo ontzaglijk moeilijke variaties als Schäfer ons bracht en het publiek toonde zich dan ook opgetogen. Er was thans eindelijk meer belangstelling dan tot dusverre voor Schäfer's concerten; jammer is alleen, dat geluiden van buiten herhaaldelijk zeer stoorden.

Recensie concert #3

Algemeen Handelsblad zaterdag 20 januari 1917

Dirk Schäfer.

Men meldt ons uit Den Haag:

Schäfer gaf voor een zeer talrijk publiek den derde zijner historische pianoavonden: een avond gewijd aan Beethoven. Door ongesteldheid had hij dezen Beethovenavond enkele weken moeten uitstellen; gelukkig bemerkte men niets meer hiervan. Zijn spel was even krachtig als altijd. Schäfer speelde weer zeldzaam mooi. Nog meer dan vroeger schijnt hij zich in den geest van Beethoven verdiept te hebben.

Welke sonate hij het mooiste voordroeg is niet te zeggen. Alle straalden in volle schoonheid. Hoe prachtig waren ook nu zijn schakeeringen, hoe zuiver is zijn opbouw, hoe diep zijn begrip. Alle onderdeelen klinken even duidelijk, en toch klinkt alles als één geheel. Wel is hij een zeldzaam kunstenaar, deze groote pianist!

Men huldigde hem naar verdienste.

Dirk Schäfer.

Men meikt ons uit den Haag:

De uitgestelde historische klavier-avond (vierde van de reeks) bracht werken van Schubert, Weber, Schumann en Mendelssohn, vier piano-componisten uit de eerste helft der negentiende eeuw, over wier betekenis in de ontwikkeling van de toonkunst in het algemeen wel niet veel meer behoeft uiteengezet te worden, hun namen zullen naar menschelijke berekening nog lang genoeg als die van coryphoeën bekend blijven en hun werken de programma's van allerlei soort concerten blijven versieren, een voorspelling die niet gewaagd lijkt.

Van de beide eersten had Schäfer Sonates gekozen, van Schubert, de laatste n°. 10 in Bm en van Weber, de eerste in C, met het indertijd als moto perpetuo wereldberoemde Rondo tot slot en dat door Brahms als een studie voor de linkerhand is ingericht.

Een mooie tegenstelling geven deze beide werken. Schubert een en al instrumentale lyriek en Weber meer naar het dramatische overhellende, vooral wat de eerste deelen aangaat, waarin overigens, bij alle waardeering voor den componist van Kreisleriana en zoovele andere meesterwerken, niet altes even voorname knipke en wins pianostijl min of meer voorouderd geworden is. Weber had nog nkt de evolutie der klaviertechniek, die van leverende meer naar het gearrangeerd-orkestrale ging overhellen, medegemaakt en voelde toch al als bij ingeving dat er een overgang plaats had, die evenwel eerst door den invloed van Liszt onberekenbare gevolgen zou hebben.

Schumann schiep een eigen stijl en daarvan is de Kreisleriana-Fantasia een prachtig type vol romantische gemoedsontroezeling, niet altijd vrij van dwependen gevoelheden; en de schittering van Mendelssohn, die diepte van geest niet uitloot, werd door diens variations sérieuses in een buitengewoon licht gesteld.

Schäfer losse de gestelde opgave op als een meester, als een kunstenaar van hooge aspiratiën, tot in de kleinste onderdeelen doordringende in de beloevingen der scheppers. Wel krijgt men af en toe den indruk dat hij daarin zoo ver gaat, dat de grens als bereikt, zoo niet hier en daar als overschreden moet

geacht worden, vooral door het veelal langdurig laten doorzagen van den toon en den nadruk die op harmonische wendingen gelegd wordt, waardoor dan de beweging en de groote compositie-lijn eenigzins stokkend of teruggehouden aan doen. Dit is een eigenaardigheid voortvloeiende uit persoonlijke opvattingen van een kunstenaar, die weergeeft uit eigen gevoel op de wijze zoals hij 't er in opnam en verwerkte en waardoor vaak den componisten geest benaderd, maar ook wel eens er van verwijderd wordt. Hierin is Schäfer zoo sterk dat een verdergaan allicht tot overdrijving zou kunnen leiden.

Schumann heeft gezegd dat men bij de grooten hogere eischen mag, zelfs moet stellen dan bij hen die het nog niet zijn: wanneer dus de voorgenomde opmerking niet onderdrukt wordt dan is het omdat Schäfer inderdaad een dier grooten is, want wat hij op dezen avond presteerde was weer zonder overdrijving eminent. In elk der vier omvangrijke werken dwong hij onze bewondering af en wij schonken hem die gaarne, zoowel om zijn klavieristische als om zijn artistieke hoedanigheden.

Het vrij taktloze, hoewel lang niet voldoende taktloze gehoor buidde hem met geestdrift zoals het trouwens, als ten volle verdiend, behoorde.

Recensie concert #5

Het Vaderland zaterdag 3 maart 1917

DIRK SCHÄFER.

Zijn vijfde historische recital was zeer goed bezocht: hoe langer hoe meer komt men, ook in Den Haag, tot de ontdekking, welk een groot klaviertalent wij, Hollanders, in ons midden hebben.

Schäfer gaf zelfs te veel; na het ontzaglijk zware programma, hetwelk hij vóór de pauze afwerkte — tijdens zijn Chopin-voordrachten maakte hij eveneens een rustpoos — was de aandacht voor een Fantasia quasi Sonate van Liszt begrijpelijkerwijze geringer, terwijl na Brahms en Chopin ook de inhoud dezer Fantasia beduidend afviel, niet tegenstaande hier te midden van veel uiterlijks en verouderds, de ziel van een kunstenaar uiting vindt, „niet alleen” onder invloed van de lectuur van Dante, die hem ook tot een symphonie inspireerde.

Het zijn niet in de eerste plaats Schäfer's enorme mnemotechnische gaven, die men mag bewonderen: aangenomen kan worden, dat zulks voor dezen musicus iets bijkomstigs is. Het is het volkomen opgaan in het werk, waaraan men den grooten geest leert kennen, onverschillig welke componist zijn geheele wezen in beslag neemt.

Waarmede hij ons gisteren het zuiverste genot heeft geschonken? Chopin, en wel het Rondo op. 16 (het naspel, de heerlijke remiscens), de Nocturne op. 55 en de ragfijne voordracht van de 2e Etude op. 25 met die paar wonderlijk poëtische klanken aan het slot. Dat was iets heel moois en gaarne hadden we met die herinnering afscheid genomen.

In Brahms' Variaties en Fuga op een thema van Händel op 24, heeft men het karakter van elke variatie op zichzelf kunnen bewonderen, alsmede Schäfer's brillant spel en uithoudingsvermogen. Hij ontziet zich niet in het heetst van het gevecht een enkele maal mis te tasten en aan den totaal-indruk kan zulks ook niet schaden; wel trof mij in zijn forte in Brahms hier en daar iets hards, enkele tonen, die alléén hard waren.

Behalve het reeds gememoreerde speelde hij van Chopin nog Marcarolle op 60, Scherzo op 54, Mazurka op. 59 No. 2 en niet het minst tot slot Calse op. 42.

Dirk Schäfer hoopt zijn hoogst belangrijke reeks concerten voor dit seizoen te besluiten met een modernen avond, gewijd aan werken van Reger, Grünberg, Scriabine, Schönberg, Schäfer, Balakirew, Ravel, Fauré, Debussy en Frank.

Dat ook hiervoor belangstelling zij!

E. P. D.

Dirk Schäfer.

Onze R.-correspondent schrijft ons uit Den Haag:

Wat moet men in dezen wonderman meer waardeeren: het artistiek temperament, de fenomenale techniek of de alzijdigheid. Na een kernachtige Brahms-vertolking (variatiën en Fuga op een thema van Händel) speelde hij ons op den vijfden historischen avond Chopin voor: prachtig van toon, meesterlijk beheerscht en vol fijne nuances. De Barcarole (op. 60) wekte emotie na emotie, verrukking na verrukking. Schäfer's pianissimo ibereikte hier de uiterste grens van verfijning en er openden zich perspectieven van niet-vermoede schoonheid in deze toch zoo mak gespeelde muziek. In de Nocturne (op. 59 No. 2) was de betoovering der stille, zachte vreugde en de Etude (op. 25 No. 2) speelde Schäfer bijna immaterieel. Prachtig van tint ook de Wals (op. 42); de pianist heeft dezen avond het beste gegeven wat hij geven kan en het was alsof hij slechts egien composities speelde.

Tot slot: Liszt's Dante-Sonate (Fantasia quasi Sonate), met veel bravour gespeeld.

Van zijn techniek gaf Schäfer overbluffende bewijzen en het publiek toonde zich zoo enthousiast, dat de pianist van zijn gewoonte afweek en als toegift nog met een Liszt-werkje kwam.

Recensie concert #6

Algemeen Handelsblad woensdag 21 maart 1917

Dirk Schäfer.

Als een vorst heeft Dirk Schäfer de kostelijke schatten van zijn onmetelijk rijk talent rondgedeeeld. Tot ruim half elf duurde zijn concert, en dat is buitengewoon lang voor een piano-avond. Maar zelden heeft men ervaren, hoe betrekkelijk het begrip van tijdruimte is. Wie dacht aan tijd, terwijl onze meester pianist in het tot innerlijke concentratie stemmend intiem halfduister der kleine zaal verrukking op verrukking schonk; wie had niet nog meer van hem willen hooren? Dat volhouden van een hooge geestelijke spanning zonder ook maar eenigszins te vermoeien — dit is wel een der grootste wonderen, die Dirk Schäfer gisteravond heeft verricht. Men kreeg een programma, den aard van den samensteller zoo treffend kenschetsend: rijk, veelzijdig, welgeordend; een model van inhoud en vorm. Eerst een Fantasie en Fuga van J. S. Bach, daarna de kostelijke Dupont-varianties van Mozart, dan de door de pianisten zoo stiefmoederlijk gedeelde en toch zoo wondermooie Beethoven-sonate op. 54, geniale vereeniging van kracht en intimiteit. Een zestal Chopin-stukken voltooiden het eerste deel. In het tweede deel een koket en toch voornaam *Scene de Ballet* van L. T. Grünberg, daarna een drietal stukken uit Schäfer's eigen, onlangs in druk verschenen opus 12, teere, droomerige stemmingswerkjes, en zijn meer virtuose „veranderingen op een eigen dansthema”; dan een zestal geniale Debussy's en tot slot de geweldige Oostersehe fantasie *Islamey* van Balakiref.

Ik noem dit programma uitvoerig, omdat het een beeld geeft van Schäfer's kennen en kunnen, van zijn meesterschap en inzicht. Men kan niet veel programma's toonen, waarin zooveel belangrijks en zooveel verscheidenheid tot een monumentaal geheel is

samengevat. En dat aan den vertolker in alle opzichten zoo buitengewoon veel eischen stelt: eischen van universeele begaafdheid, van artistieke ontwikkeling, van technisch meesterschap, van psychisch en physisch uithoudingsvermogen, van geheugenconcentratie. Of is het geen universeele begaafdheid, die een Bach en Mozart even stijlvol speelt als een Grünberg en Debussy, is het geen artistieke ontwikkeling, die de diepten van een Beethoven even goed vermag te peilen als de romantiek van Chopin na te voelen, is het geen technisch meesterschap, dat b.v. in een stuk als *The little Shepherd* uit Debussy's *Children's Corner* met den vleugel een visioen van verrukkelijke klankkleuren weet te scheppen en in Balakiref's *Islamey* een verblindenden stoet van vurige rhythmten en daverende accoorden voor ons weet op te roepen; is het geen geweldige wilskracht, die het mogelijk maakt, op het eind Balakiref's werk te spelen met dezelfde frisheid, met hetzelfde élan als Bach's Fantasie aan het begin?

Daar heeft een wijze, een dichter, een droomer, een fantast, een virtuoso ons den heelen avond geboeid en ons geheven in een stemming van geestdrift, van innerlijke harmonie. En men heeft Schäfer gehuldigd als een der grootsten, met een enthousiasme, het succes van Vera Skhapira Zondag j.l. nog overtrof. Het was meer dan verdiend en toch zeer opmerkelijk voor iemand, die en land-, en stadgenoot is. Moest men zulk een landgenoot juist daarom niet te meer op de handen dragen? Toch hooren wij hem te zelden en nooit op de plaats, waar hij minstens elk seizoen het recht heeft zijn groote gaven te schenken. Of zal men zijn grootheid nu gaan beseffen? Het is nog niet te laat.

H. R.